

YE JÑA'A YO RA

TSJAPÜJI NGUERA NGEK'UA
RA TSJAJI K'O NA JO'O MA
RA Ñ'ES'EJI JEKO RA MBĚZHI
NA NTE'E YO NE'E JEKO RA
MBĚZHI, YO RA JUAJNÜ YE NTE'E
NUKJA YO DIPUTACION ÑE YE
AYUNTAMIENTO NE KJĚ'Ě 2024.

YE JŃA'A YO RA TSJAPŪJI NGUERA NGEK'UA RA TSJAJI K'O NA JO'O MA RA Ń'ES'EJI JEKO RA MBĚZHI NA NTE'E YO NE'E JEKO RA MBĚZHI, YO RA JUAJNŪ YE NTE'E NUKJA YO DIPUTACION ŃE YE AYUNTAMIENTO NE KJĚ'Ě 2024.

Kja ra otr'ü ra tsjaji a Ts'ib'onro k'o na jo'o mbara ye nte'e yo k̄ar̄a kja jñiñi jango me ne jyod'üji ra mbös'üji. Nuja ngejya ra otr'ü ra zech'i mbara k'o kja ra juajnüji k'o ra ñ'es'eji jeko ra mbězhi k'e pa'a k'o kja ba eje. K'o ne'e ra mama ngeje k'a ra nuji jango ga kja'a ñe jango ga ngar̄a ye nte'e yo k̄ar̄a a Ts'ib'onro kja ye elección yo kja ba eje, nzi ga k'a rambezheji jango nzi'i ye jñiñi nú k̄ar̄a nte'e k'o me juejme ñe jeko nre b'ezhiji ñe yo dyank'o s'äjä ngek'ua ra mamaji jeko ra tsjapüji k'o na jo'o mbar̄a k'o no na n'a jo'o k'o p̄esk'a ra tsjaji jango ra juajnüji k'a toridá k'a neji angezeji ra mandajo nukja in jñiñiji jango ga mama ye jña'a yo kis'iba.

Mbara nú Elección kja ye Diputación ñe ye Ayuntamiento ne kjĚ'Ě 2024, ye partido político dyätäji ye nte'e yo jeko ne'e ra mbezhi yo ne ñ'ejeji kja ye munrojya:

- Jñiñi ñe ye ts'ijñiñi nú k̄ar̄a ye nte'e yo ñatrjo ye jña'a yo axjmi ñajjnu
- Nte'e k'o me afrob'onro
- Nte'e k'o södye nreze o mus'üji o kja o ngagaji na nzijeme k'a dya jeziji ra jeko nre ra tsjaji.
- Ye nte'e yo mamaji b'üb'üji kja LGBTTTIQ+

K'e nte'e k'o örü jeko ra mbězhi, ra tsjajya:

1. K'o ra ts'a'a

Ye jña'a mama jango rga tsjaji k'e b'öpji, k'o ra joküji na jo'o, ngek'ua ra chjĕtrjo rga jñus'üji ye candidatura jango ra nuji jango ga kja'a k'o ra ñ'emeji jeko ra mbezhi. K'o ra ngotr'üji kis'iba, dyanra ga mizhi k'a rge ñ'es'eji, ga kjanu ra juajnüjizeje ñe jmurüjizeje k'o p̄es'i ye político ngek'ua ra dyedyi k'o ts'a'a kja in zaküji, ra jyod'üji k'a ra ñ'es'eji k'o na punkjü munro nte'e jango ri b'üb'ü ye nte'e yo dya säjäji yo a gi paraji joko ngeji.

Ma ra jñus'ü k'e nte'e k'o jeko nre ne jyod'üji, ra mbezhiji arkate ñe nro mar i b'üb'ü k'o yeje munro k'o nre ri chjĕtrji.

K'a na mpizhiji k'o ra ñ'es'eji jeko ra mbezhi, ra tsjaji ye jñajya:

- Numa b'ärä a nre'e k'e número o xi ri jus'ü o ri chjĕbi 50, k'a b'ezhe k'a tsizhi ngeje k'a ra tsjapüji nguenrak'a.

Crterios para la implementación de acciones afirmativas

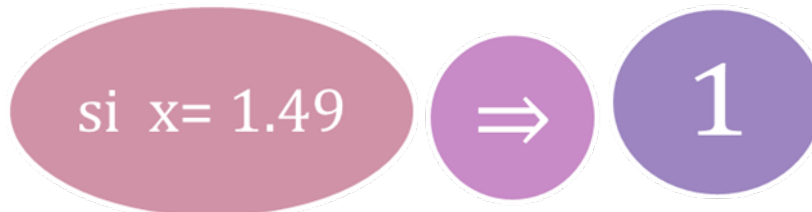
en la postulación de candidaturas a los distintos cargos de elección popular, en la Elección de Diputaciones y Ayuntamientos 2024

Nzi ga kja'a

- Ma ri pebi k'a xi na ts'ib'ezhe k'a nretrjo ñe dya ri tsizhi o ri chjëbi .49, ngextrjo k'a ts'ib'ezhe k'a tsizhi k'a ra tsjapüji ngenra.

Nzi ga kja'a

2. Yo pëpji kja ye Ayuntamiento

2.1 Ye presidencia Municipal

Ye partido político, ye partido yo chujnü ko yo n'año partido, o ye partido yo chujnüji ngek'ua d'atrjo munro k'a ra tsjaji mbara ra nropüji yo choji joko nrojo k'a jeko ra mbëzhiji, nrenxe ye candidatura yo ne'e jeko ra mbëzhi nukja presidencia municipal, ra jyëziji k'o jñi'i % ye nte'e yo ne'e ra ñ'eme ye nte'e yo menzumü kja ye munro yo kja'a k'o na yo unü sjëtsi nu Instituto, k'a ra zürü nzi ga 125 ye municipio yo b'üb'ü a Ts'ib'onro. Ra jñus'üji na pjormula nzi ga na munro, k'a in tsjaja k'a munro ñe k'a ra pätrjpe nre ri menzumübijnu.

Nek'ua ra nuji na jo'o ñe ra chjëtrjo rga jñanraji ye nte'e, ngek'ua ra mbaraji le ra tsjaji k'o pësk'a ra tsjaji nukja politica, zo ri d'atrjo k'a es'esiji ko nuk'o na jo'o k'o kjaji je ngeje nukja municipio nu menzumü nu ra tsjajik'o, jango me ri m'ara ñe nro ri karä na punkjü nte'e k'o rge möji k'a partido, k'e partido k'o o chujnü, k'o d'ats'e jango ga kjadya k'o b'üb'üjnu.

2.2 K'o nre'e k'e sindicatura

Ye partido político, yo chujnü o ye candidatura yo ga kjatr'k'ua, nrenxe ye candidatura yo o jizhiji rgo rgo jñus'üji ra mbëzhi candidatura, ra jyeziji k'o 3% k'o ra ñes'ëji jeko ra mbëzhi ngek'ua ra tsjapüji ngenra ye ntejyo jango ga mama nú Instituto, nziga n'aja k'o 125 ye municipio a Ts'ib'onro, zo ri na pjormula nzi na munro, nú jango k'a in tsjaja k'a partido ñe k'a in pätä ri b'üb'übi kja d'atrjo munro.

2.3 Ye regiduría

Ye partido político, yo chujnü o ye candidatura yo ga kjatr'k'ua, nrenxe ye candidatura yo o jizhiji rgo rgo jñus'üji ra mbëzhi candidatura, ra jyeziji k'o 5% k'o ra ñes'ëji jeko ra mbëzhi ngek'ua ra tsjapüji ngenra ye ntejyo jango ga mama nú Instituto, nziga n'aja k'o 125 ye municipio a Ts'ib'onro. Nrenxe k'e pjormula k'o ra mbëdye k'o Kjaji na jo'o k'o ra jizhiji, ra unüji k'o 15% nzi na munro. Nrenxe nre rga kjatrojnu, k'a nte'e k'a in tsjaja k'a partido ñe k'a in pätä ri b'üb'übi kja d'atrjo munro.

3. Ye diputación yo menzumü jango juajnüji nte'e k'a jeko ne'e ra mbëzhi

Ye partido político, yo chujnü o ye candidatura yo ga kjatr'k'ua, nrenxe ye candidatura yo o jizhiji rgo rgo jñus'üji ra mbëzhi candidatura, ra jyeziji k'o 4% k'o ra ñes'ëji jeko ra mbëzhi ngek'ua ra tsjapüji ngenra ye ntejyo jango ga mama nú Instituto, nziga n'aja yo 145 e distrito yo b'üb'ü a ts'ib'onro. Ye pjormula rí ngeje k'o zo ri yeje munro k'o Kjaji na jo'o. nre ri n'añoji. Nrenxe nre rga kjatrojnu, k'a nte'e k'a in tsjaja k'a partido ñe k'a in pätä ri b'üb'übi kja d'atrjo munro.

Ga kjanu, ra nuji na jo'o ñe ra chjëtrjo rga jñanraji ye nte'e, ngek'ua ra mbaraji le ra tsjaji k'o pësk'a ra tsjaji nukja politica, zo ri d'atrjo k'a es'esiji ko nuk'o na jo'o k'o kjaji je ngeje nukja municipio nu menzumü nu ra tsjajik'o, jango me ri m'ara ñe nro ri karā na punkjü nte'e k'o rge möji k'a partido, k'e partido k'o o chujnü, k'o d'ats'e jango ga kjadya k'o b'üb'üjnu.

4. Yo chujnü ñe ye candidaturatrjo

Ma ra ñ'es'eji ye candidatura yo ne ñ'eje jango kjaji na jo'o b'ëpji ra tsjaji nuk'ua nre n'año municipio yo ri b'üb'ü o rge möji möji na Convenio de Coalición o Candidatura Común, dya mporta jeko ma partido ne ñ'eje k'a nte'e k'a emeji jeko ra mbëzhi, ra mamaji k'a a ts'otr'ü k'a tr'opjü k'a b'e ñ'emeji jeko ra mbëzhi ko k'o na jo'o k'o ra tsjaji nukja a mbo'o k'e partido k'o ne möji. K'a tr'opjü k'a re b'ezhi, geje nziga ga d'aja ye partido político yo ra jñus'üka.

5. K'e skuama k'o ra jizhiji ngek'ua ra mamaji k'a menzumü k'a munro k'a kja'a k'o na jo'o.

Ngek'ua na kjuana ra nuji kjo b'ëjmi na jo'o k'o kjaji nu jango es'eji ye nte'e jeko ra mbëzhi kjo na kjuana ne ñ'ejeji o menzumüji kja yo jñiñi jango ga jñus'ü nukja skuama, ko k'a skuama dyote k'a be jñus'üji in chjuji ñe k'e skuama k'o mama nukja ts'ijña 42 kja ne Reglamento mbara ra jñusb'üji in chju'u yo ne'e jeko ra mbezhi nukja nre n'año kargo k'o ra juanüji nukja IEEM, ra jizhi k'o xi nre'e skuama jango ga mama ye jñajya:

- Ye jñiñi ñe ts'ijñiñi jango kjarā ye nte'e yo ñatrjo (o mamaji ngejijyo)
  - I. I. na skuama k'a xipjiji jeb'i k'a ri jus'ü menzumü kja jñiñi jango ñatrjo k'a nte'e (ri original ñe ri kuatr'ü in pjirma k'a menskuama): ñe
  - II. Na skuama constancia k'a ri jus'ü ngeje na te'e k'a ñatrjo (ri original ñe ri kuatr'ü in pjirma k'a menskuama): k'a skuamk'a ngeje k'e toridá k'a unük'a nzi ga kja'a k'a delegado o k'a o ñ'eme jeko ra mbezhi ye nte'e kja jñiñi o yo in mboxanteji yo sö'ö ra unü nu skuama ximi ra unü k'a rge jyod'ü. Nu na yeje rge jyod'ü k'o yeje skuama k'o ra unü k'o nre n'año toridá.
- Nte'e k'o me afrob'onro (k'o ra mants'e k'a nzhixuji)
  - I. I. Na skuama k'a ra jñus'üji k'a mamaji k'o b'ëjmi, jango ra mamaji k'a menzumüji k'a na jñiñi k'a meafricab'onroji(original ko in pjirmaji)
- Te nte'e yo södye o o mus'üji ko na nzijeme k'a jezi ra ñ'unüji zeje1 (mants'e ga kjanu)

1 De conformidad con lo señalado en: Manual Diagnóstico y Estadístico de los Trastornos Mentales, DSM-5; consultable en

<https://www.federaciocatalanadah.org/wp-content/uploads/2018/12/dsm5-manualdiagnosticoyestadisticodelostrastornosmentales-161006005112.pdf>

K'a jusb'ü in chju'u ñe Pezhe ye Nzijeme ñe ye Nzhumü yo söji kja ye pais. K'o pöji ko nú Salud, CIE-10; tsja'a tr'önü kja <https://ais.paho.org/classifications/chapters/pdf/volume1.pdf>

Crterios para la implementación de acciones afirmativas

en la postulación de candidaturas a los distintos cargos de elección popular, en la Elección de Diputaciones y Ayuntamientos 2024

- I. Na skuama k'a unüji kja in ngunäte ye nte'e, k'a ra unü k'a na äte k'a o xörü k'a nzijeme k'a sö'ö k'a nte'e k'a óirü nu skuama, jango ra mama jeko ma zijeme k'a sö'ö, jango ga kja'a ñe k'a dya ra k'ueñe k'o sö'ö neri ra nris'i(k'a skuama rí original ñe ko in chju'ü, rua eje in pjirma ñe k'a in número k'a in cédula k'a pjézhi äte k'a nte'e k'a unü skuama, nre ximi rua eje in sello k'a ngunb'öpji); o
  - II. Sjäkätrjo a xoñi ñe a xütrjü k'a in Credencial Nacional mbara ye Nte'e yo Södye o dya sö'ö ra ñ'ünüzejeji.
- I. Ye ne'e yo b'üb'ü kja LGBTTTTIQ+ (o mants'eji b'üb'üjijnu nukja LGBTTTTIQ+)
    - I. Jizhi jeko ma nte'e ngeje o chjëbi angeze. (Original ñe ko in ojirma k'a ra xönü); o
    - II. K'a in skuama k'a mama jeko ma pa'a o mimi kja xoñijomü k'a re menzumü jeko ma NreB'onro; o
    - III. Credencial ngek'ua ra juajnü joko ne'e ra ngejme arkate k'a ri mama dya nrixu neri b'ezo k'a mencredencial "X"; o
    - IV. In skuama k'a mama ja ngema o mus'üji ko k'a o pörü kjo nrixu o m'ëzo; o
    - V. Na skuama k'a ri jus'ü kjo mintrjui ga kjatr'k'ua na nte'e dya nro chjütübi; o
    - VI. Na jeb'ia k'a ra unü na Asociación Civil (A.C), Organización o na Munro k'a ra ngös'üji k'a m'öpji k'a kja'a ngek'ua ra mbös'ü ye nte'e yo b'üb'ü kja LGBTTTTIQ+ ñe ötrjpü k'o ne byod'üji, nro ñanaji.

6. K'o xi nre'e skuama

K'e skuama k'o xi ra ngas'aji jango ga mama kja numeral ts'ich'a, k'e nte'e k'o o jñus'ü in chju'ü, ra jizhiji k'a na xiskuama jango mamaji jeko ma b'öpji ra tsjaji ñe jango rga pëpjiji ngek'ua ra mbös'üji ye nte'e kja jñiñi nu menzumüji.

Ga kjanu, nrenxe k'o in chju'ü k'e nte'e k'o o jñusb'üji in chju'ü, k'o ne'e jeko ram bezhi, ra jizhijik'o ñe nro ra sö'ö ra nu'u nrenxe ye nte'e ngek'ua ra mbaraji joko ngek'o 2; ximi ga kjatrjoynu mbara ye nte'e yo b'üb'ü kja LGBTTTTIQ+, ñe ximi ra jizhiji kjo ngeje na nrixu o na b'ëzo k'a nte'e k'a ne'e jeko ra mbezhi.

2 K'a kjaöpji ngenra ye xastr'a yo ne nejmeji RRA10703/21 y RRA11955/21, k'o jokü k'a Pleno del Instituto Nacional de Acceso a la Información y Protección de Datos Personales (INAI).

Crerios para la implementación de acciones afirmativas

en la postulación de candidaturas a los distintos cargos de elección popular, en la Elección de Diputaciones y Ayuntamientos 2024

7. Ma pörü k'o o jñus'üji jeko ra mbëzhi k'a ra tsjaji na jo'o jango gamama k'a ts'ijña k'a jus'ü nukja 70 kja ne

Reglamento mbara ra jñusb'üji in chju'ü k'e nte'e k'o ne'e jeko ra mbëzhi ma ra juajnüji k'e nte'e nukja IEEM, ngek'ua ra pötrpüji k'a nte'0e k'a o ñ'es'eji ko k'o na jo'o k'o o tsja, k'a nte'e k'a ra ma ñ'ech'e, ra sötü nrenxe k'o örüji ñe ra mama k'a menzumü k'a munro k'e nte'e k'a o onch'i mi b'üb'üjnu, ma mi nrixu k'a o otr'ü o mimijnu, ximi ri nrixu k'a ra ngich'i, ma ri b'ëzo ximi ri m'ëzo k'a ra ngich'i.

8. Jango ga mama k'a ra chjëtrjo nrenxe ye nte'e kjo nrixu o m'ëzo.

Nrenxe k'o o jñusb'üji in chju'ü k'a neji jeko ra mbëzhiji ra tsjapüjin nguenra jango ga kja'a ye nte'e yo cas'a a xoñi, yo chjëtrjo ñe yo mbëpjitrjo, jango ga mama ne Reglamento para el Registro de Candidaturas kja yo nre n'año cargo kja Electoral del Estado de México, K'e jña'a k'o mama ra chjëtrjo rga jñus'ü in chju'ü nrenxe ye nte'e jango ga mama ye chjurü a Ts'ib'onro ñe yo dyaja chjurü.

K'e chju'ü k'o ra jñus'üji kja ye distrito ñe ye municipio, mbara ye diputación ñe ye presidencia municipal, ra pechpiji nu kjango ra choji, jango ra mbezheji ye nte'e yo nre n'año ga mama kjo ngeji nzhixu o b'ëzo jango gua jñus'üji in chjuji jango o mamaji kjo me nzhixuji o me b'ëzoji.

Ma ra jñus'ü in chju'ü ye nte'e yo mama dya ngeji nzhixu neri b'ëzo, jango ga mama k'o in derechoji k'e nteji, político, ñe electoral kja ye nte'e yo nre n'año ga mama kjo ngeji, nutrijodyak'o ra jeb'iji k'e b'ëzo, jero dya ra jñupküji k'o pärä a nre'e 50% ye nzhixu yo ne'e jeko ra mbëzhi.

9. K'a nre n'año ye munro nte'e

Ye partido político, ye munro yo ra chujnü ñe yo ga kjartr'k'ua, ra ñ'es'e yo jeko ne ra mbëzhi, k'a ri ngeje ye munro nte'e yo dya s'äjä, jero ra tsjapüji nguenra mbara k'a munro nu jaango b'üb'ü; dya sö'ö ra mbezheji k'a xi n'año munro.

K'e candidata k'o ri jus'ü in chju'ü k'o yeje o nre'e munro k'o na jo'o, zo dya ri ngeje k'a munro k'a dya o jñus'üji in chjuji, ra sö'ö ra pjötr'üji k'o kjaji a mbo'o ngek'ua ra mbara ye nte'e, ma neji je rga kjadyajnu o rge möji.

10. Dya kja ra sö'ö ra jñus'üji in candidaturaji ma.

Mbara ye partido politio, yo kujnũ o ye candidatura yo ga kjatrjok'ua dya nro ra jizhiji k'a chjëji jango ga dyörü ne Consejo General jango ga kja'e ye munro yo kja'a na jo'o, nro dya s'äji, dyakja xi ra sö'ö joko xi ra ñ'es'eji jeko ra mbezhi nukja elección k'a nrätr'ä ri kjaji.

11. Ra jizhiji joko ngeje k'ente'e k'o o jñus'ü in chju'ü k'a neji jeko ra mbëzhiji nukja ye munro yo dya s'äjä jango ga

Mama ye ts'ijña nziyo, b'ezhe ñanto, dyech'e nzinzho, nre'e d'aja kja b'ezhe ñanto ñe dyote mziyo k'a ne nguarü nreb'ezhe ye mbara nú Uso del Sistema "Candidatas ñe Candidatos, Conóceles", mbara ye Procesos Electorales Locales, k'a na jo'o rga juanüji k'a nte'e k'a jeko ne'e ra mbëzhi ñe nro ri ngeje k'a rge jyod'ü ra tsja'a nu b'ëpji nú na jo'o, ra jñanra nrenxe ye nte'e.

